

Till Finansdepartementet

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 24 april 2007 beretts tillfälle att yttra sig över SOU 2007:23, Genomförande av tredje penningtvättdirektivet. Med anledning härav anför Advokatsamfundet följande.

Förslagen i betänkandet syftar till att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG av den 26 oktober 2005 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt och finansiering av terrorism. Advokatsamfundet konstaterar inledningsvis att Sverige är skyldigt att genomföra direktivet. De sakliga skälen för att inordna advokater under penningtvättregleringen – både såvitt avser behovet av lagstiftning och de föreslagna reglernas effektivitet – har samfundet tidigare starkt kritiserat, se bl.a. remissyttrandet av den 29 september 1999 över det förslag till direktiv som efter omarbetningar kom att antas (se *bilaga 1*) och den 18 februari 2004 (se *bilaga 2*).

Den tidigare framförda kritiken kvarstår med oförminskad styrka. Advokatsamfundet ser dock med tillfredsställelse på att utredningen i sitt förslag ändå synes ha förståelse för de argument som framförts och för advokatyrbetsförhållningens särställning i vissa hänseenden; en del av de möjligheter till undantag för advokater som direktivet medger har tagits till vara i förslaget. Att så sker ser samfundet som en förutsättning för att ett genomförande skall kunna ske med bibehållen respekt för grundläggande rättsstatliga värderingar. Advokatsamfundet menar dock att direktivets möjligheter i dessa delar i en kommande proposition bör utnyttjas i än högre grad. Det gäller t.ex. frågan om den närmare utformningen av identitetskontrollen, vilket utvecklas i det följande.

Man kan vidare fråga sig om det fortfarande är motiverat med att i den svenska lagstiftningen upprätthålla principen att alla brott kan utgöra förbrott. Det bör övervägas att den ordning som nu föreslås inte bör gälla bagatellartade bötesbrott. Regleringen innebär t.ex. att en advokat måste rapportera en klient som gör sig skyldig till penningtvätt, även om förbrottet är ett snatteri som endast förskyller ett ringa bötesstraff. Enligt Advokatsamfundets förmenande är tiden nu mogen för att – i vart fall för icke finansiella institutioner och särskilt för advokater och biträdande jurister – inskränka tillämpningen av penningtvättslagstiftningen till allvarliga brott i anslutning till de minimikrav som uppställs i artikel 3.5a – 3.5f (se härom Calissendorff, Axel, Skärpta regler mot penningtvätt; advokater i en ny och oprövad roll som angivare av klienter, JT 2004-05 s. 576).

Allmänt sett anser Advokatsamfundet att åtgärderna för att stärka insatserna mot penningtvätt och terrorism präglas av att reformer genomförs i allt för snabb takt och utan erforderlig utredning om behovet och effekterna av lagstiftningen. Enligt Advokatsamfundets mening är det djupt otillfredsställande att reglerna på nytt nu skärps och att de blir alltmer tyngande utan att konsekvenserna för enskilda, de som är underkastade penningtvättslagstiftningen, och berörda myndigheter blivit föremål för erforderlig utvärdering och analys. Som utredningen antyder brister det både i fråga om tillsyn och resurser för att utreda rapporterade misstankar om penningtvätt (s. 197 ff). Det finns inslag av en övertro på vad som kan åstadkommas genom allt strängare regler. Det inger också allvarliga farhågor för att regleringen blir allt mer tyngande och kostsam för den enskilde utan att det står i rimlig proportion till de resultat som kan uppnås. Detta intryck förstärks i Finanspolisens årsrapport 2006 av vilken det framgår att icke finansiella institut står för endast 2 procent av alla penningtvättsrapporter. Inte en enda penningtvättsrapport har under 2006 inkommit från en advokat.

Advokatsamfundet inser emellertid värdet av att det råder enhetliga regler i berörda länder, till undvikande av att personer som ägnar sig åt tvättning av pengar söker sig till länder med svagare lagstiftning eller bristande resurser för att bekämpa och utreda penningtvätt.

Advokatsamfundet ansluter sig i huvudsak till de förslag och bedömningar som görs i promemorian. I några avseenden har dock samfundet synpunkter på utredningens förslag.

Principen om kundkännedom

Av vad som anförs på s.104 i utredningen kan man få intryck av att bestämmelserna i FFFS 2005:5 (Finansinspektionens författningssamling) generellt skulle komplettera lagens bestämmelser om hur identitetskontroll skall utföras. Så är emellertid inte fallet, även om reglerna i FFFS 2005:5 många gånger kan utgöra vägledning för sådana yrkeskategorier, bl.a. advokater, som inte står och heller inte föreslås stå under Finansinspektionens tillsyn.

I utredningens förslag till förordning om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism finns detaljerade föreskrifter om hur identifiering av kunder skall ske. Såsom dock antyds på annat håll i utredningen kan kraven på hur identitetskontroll genomförs och effekterna av att den som skall bli föremål för identitetskontroll inte kan identifieras, på vanligt sätt behöva anpassas till olika yrkeskategorier som kommer att stå utanför Finansinspektionens tillsyn. Se t.ex. det i utredningen behandlade fallet med en asylsökande som saknar identitetshandlingar och som är i behov av sådant advokatbiträde som omfattas av penningtvättsregleringen (s.114 i betänkandet). Det illustrerar att det finns fall då en person som saknar identitetshandlingar, inte redan på denna grund bör nekas rätten till biträde av en advokat i en rättsstat. Det bör, såsom hittills, ankomma på Advokatsamfundet att utforma tillämpningsanvisningar för sina ledamöter.

Advokatsamfundet anser att såväl tredje penningtvättsdirektivet som utredningens förslag till lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt, i många fall utgör tekniska och sakliga förbättringar och undanröjer tidigare oklarheter. En otydlighet finns dock i 4 a § fjärde stycket, i vilket beträffande distanskunder hänvisas till de ytterligare åtgärder som måste vidtas enligt vad som följer av 6 §. Emellertid saknar 6 § en reglering av vilken typ av ytterligare åtgärder detta är. I 7 § i förslaget till förordning om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism m.m. finns däremot en sådan reglering. Förordningsbestämmelsen innehåller detaljerade regler om identitetskontroll, något som Advokatsamfundet och även utredningen har framhållit bör anpassas till olika yrkeskategorier (se ovan).

Allmänt anser Advokatsamfundet att hela förordningens utformning bör ses över, särskilt såvitt avser nu nämnda fråga om alltför detaljerade bestämmelser för helt olika typer av verksamheter, men också ur ett lagtekniskt perspektiv.

På en punkt bör förslaget ändras. Utredningen föreslår att undantaget för att genomföra identitetskontroll bör begränsas till fall då någon tidigare är känd genom att vederbörande tidigare kontrollerats. Utredningen anför vidare att det inte utgör någon skärpning (s. 206 ö). Samtidigt föreslås att 6 § sista stycket i lagen skall upphävas. Av den bestämmelsen följer att identitetskontroll i vissa fall kan underlåtas bl.a. om särskilda skäl talar för att kontrollen är obehövlig. Advokatsamfundet anser att undantaget när det gäller kunder eller klienter som är kända för närvarande är vidare än vad som utredningen utgått från. Det får anses följa av allmänna principer att identitetskontroll inte behöver genomföras av den som är känd. Undantagen är alltså inte begränsade till personer som tidigare kontrollerats respektive hänvisade uppdrag (eller övriga fall som f.n. anges i 4 a §). En uttrycklig regel härom fanns för övrigt i 6 § FFFS 1998:8 såsom ett allmänt råd. Advokatsamfundets nu gällande vägledning har samma innehåll (se punkt 4.1 *in fine*).

I advokatverksamhet finns starka skäl för att låta bli identitetskontroll genom infordrande av pass eller körkort när det i förhållande till kända klienter är obehövligt. Det hämmar och försvårar, i vart fall i förhållande till denna kategori av klienter, tillskapandet av det förtroendefulla förhållande som är grunden för ett väl utfört advokatuppdrag. Det kan rent av framstå som närmast löjeväckande att på angivet sätt i advokatverksamhet identitetskontrollera nära släktingar, barndomsvänner och allmänt väl kända personer. Dokumentation av adressuppgift m.m. kan ju dessutom ske på annat sätt eftersom advokatbyråer – som biträder med den typ av tjänster som lagstiftningen gäller för – har omedelbar tillgång till folkbokföringsregister, varigenom personnummer och adresser kan inhämtas, samt Bolagsverkets register.

Advokatsamfundet föreslår därför att det införs en generell regel om att identitetskontroll i form av dokumentation av pass och körkort inte erfordras när det uppenbarligen är obehövligt. Det tredje penningtvättsdirektivet utgör enligt samfundets mening inget hinder mot en sådan reglering, eftersom det får anses följa av allmänna principer att identitetskontroll kan underlåtas i sådana fall. Tvärtom kan artiklarna 8.2 och 11.3 ses som ett stöd för en sådan förbättring av den föreslagna regleringen.

Avbrutna kundförbindelser

I utredningen behandlas bl.a. det fallet att en transaktion påbörjats eller genomförts med stöd av en undantagsregel och att affärsförbindelsen senare måste avslutas beroende på att identifieringen av klienten inte kunnat genomföras. En sådan situation torde knappast generellt föranleda krav på återgång av prestationer och det är för övrigt i många fall, bl.a. vid advokatuppdrag, inte praktiskt möjligt. Inte ens vid rättshandlingar i strid mot legala förbud är det säkert att rättshandling blir civilrättsligt ogiltiga och skall återgå. Det får enligt allmänna civilrättsliga principer prövas från fall till fall (se t.ex. Nial, TfR 1936, s.1-7, Om förvärv i strid med legala förbud). Det borde gälla också beträffande avbrutna kundförbindelser.

Plikten att granska och att rapportera

9 § i utredningens förslag har fått en i viss mån olycklig lagteknisk utformning. Advokatsamfundet har ingen erinran mot utformningen av granskningsskyldigheten. De som lagen gäller för är skyldiga att granska alla åtgärder som skäligen kan utgöra penningtvätt eller finansiering av terrorism. Det torde innebära en skyldighet att granska vid en jämförelsevis låg grad av misstanke. Skyldigheten att rapportera inträder enligt den föreslagna lagtexten om misstankarna kvarstår efter granskningen. Utformningen av den föreslagna lagtexten är oklar i denna del, bl.a. genom att det inte framgår vilken grad av misstanke som krävs för att en skyldighet att rapportera skall inträda; en misstanke kan kvarstå i mindre eller högre grad. En sakligt sett bättre och mer ändamålsenlig metod är att knyta rapporteringsskyldigheten till en lokution som innebär en högre grad av misstanke än vad som utlöser skyldighet att granska. Annars fyller granskningsskyldigheten inte något naturligt syfte och rapporteringarna skulle bli fler än vad som är påkallat. Med utgångspunkt i direktivtexten framstår det som en bättre, klarare och mer ändamålsenlig ordning att knyta rapporteringsskyldigheten till att det finns skälig grund för att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism eller försök därtill (Artikel 22.1 a). Genom de här föreslagna förändringarna skulle bestämmelsen bli klarare och i mindre grad föranleda tillämpningsproblem. Dessutom skulle en sådan lagteknisk utformning vara i full överensstämmelse med direktivet.

Meddelandeförbudet

Advokatsamfundet delar den i utredningen uttryckta uppfattningen att advokater på grund av lojalitetsplikten mot klienten intar en särställning. Ett uttryck för särställningen är att utrymmet att frånträda ett advokatuppdrag är starkt begränsande. Som regeringen framhållit tidigare i penningtvättsammanhang måste en advokat till följd av de advokatetiska reglerna frånträda sitt uppdrag när advokaten rapporterar misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism. I ett sådant fall måste advokaten – precis som utredningen framhåller – som skäl för sitt frånträdande kunna åberopa att han eller hon misstänker att klienten främjar orätt, d.v.s. vidtar åtgärder som innefattar penningtvätt (eller finansiering av terrorism). En sådan åtgärd står inte i strid med 11§.

Skyldigheten att frånträda uppdraget för en advokat eller biträdande jurist är grundad på skyldigheten att visa trohet och lojalitet emot klienten. Den kan sägas ha en ”super-tvingande” karaktär och det innebär att det inte finns någon som helst möjlighet att fortsätta uppdraget efter rapporten (se bl.a. Calissendorff, Axel a.a. s. 577).

Rekommendation

Advokatsamfundet vill föreslå att regeringen aktivt och energiskt deltar i utarbetandet av nya direktiv och där verkar för att fortsatta och längre gående reformer inte genomförs, utan att det föreligger tillräckligt starka skäl för reformerna och att lagstiftningen inte genomförs om den inte får avsedda effekter och att myndigheterna ges erforderliga resurser. Mycket viktigt är också att lagstiftningen inte blir onödigt tyngande eller kostsam för de som är berörda av lagstiftningen. Vad som nu sagts har särskild bäring på vad som sägs i Artikel 42 i direktivet där det framgår att kommissionen redan 2009 skall avlämna en ny rapport till Europaparlamentet. Rapporten skall inkludera en granskning av advokater och andra oberoende jurister. Detta inger oro i betraktande av att direktiven hittills präglats av bristande lyhördhet och förståelse för advokatyrets särställning och att alla nya regler hittills successivt fått ett vidare tillämpningsområde, blivit mer tyngande och allt strängare.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Anne Ramberg

genom

Johan Sangborn

Bilaga 1

R 5635/1999

1999-09-29

Till Statsrådet och chefen för Finansdepartementet

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 6 september 1999 beretts tillfälle att avge yttrande över Europeiska kommissionens förslag till ändring av rådets direktiv 91/308/EEG om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar. Med anledning härav anför advokatsamfundet följande.

Sammanfattning

Advokatsamfundet avstyrker kommissionens förslag att utvidga antalet yrkesgrupper i direktivet till att även omfatta advokater.

Kommissionens förslag

Kommissionens förslag omfattar i huvudsak två frågor: dels att definitionen av brottslig verksamhet ändras så att den inte endast omfattar narkotikahandel utan även all annan organiserad brottslighet och olaglig verksamhet som påverkar Europeiska gemenskapens finansiella intressen och dels att antalet verksamheter och yrkesgrupper, däribland advokater, som omfattas av skyldigheterna i direktivet utökas. Den svenska lagen om åtgärder mot penningtvätt gäller redan alla transaktioner avseende medel som kan förmodas härröra från brottslig förvärv av allvarigare slag och är inte begränsad till att avse medel som härrör från narkotikabrott varför advokatsamfundet inte avser att behandla denna fråga. I frågan om utökning av den personkrets som enligt kommissionen skall omfattas av direktivet är det advokatsamfundets uppfattning att övriga uppräknade yrkeskategorier är bättre lämpade att bedöma behovet av att deras yrkesgrupp skall omfattas av direktivet. Advokatsamfundet inskränker därför sitt yttrande till avse endast frågan om advokater skall omfattas av direktivet.

Utvidgning av antalet yrkesgrupper till att omfatta advokater

Advokatsamfundet har dels i ett remissvar av den 26 februari 1993, dels vid en hearing 1996 i ämnet anfört att man ställer sig negativ till att omfattas av lag om åtgärder mot penningtvätt. Advokater har genom lagstadgad tystnadsplikt en särskild förtroendeställning. Såväl en klients identitet som anförtrodda belopp omfattas av advokatens tystnadsplikt. Det har härvid också betydelse att en advokat enligt fastlagd god advokatsed inte får mottaga penningmedel annat än i samband med ett pågående uppdrag.

I förslaget kan utläsas att kommissionen accepterar och respekterar advokatens särställning i samhället. Kommissionen anser att advokater med hänsyn härtill skall vara undantagna från alla krav på identifiering eller rapportering i samband med att de företräder eller försvarar sina klienter i rättssaker. Kommissionen är dock av den uppfattningen att advokater bör omfattas av bestämmelserna i direktivet när de hjälper eller företräder en klient vid ett antal uppräknade finansiella transaktioner. Advokatsamfundet anser, vilket också framfördes vid ovan angivna hearing, att det är viktigt att en advokat är fri och obunden. Hans lojalitet skall vara riktad endast mot klienten. Dessa principer är bärande för såväl advokatkåren som för hela vårt rättssamhälle. Mot denna bakgrund måste det enligt advokatsamfundet krävas mycket starka skäl för att införa en utökning av personkretsen till att även omfatta advokater. Av kommissionens förslag framgår emellertid inte annat än i mycket svepande ordalag att advokater skall omfattas av direktivet i samband med vissa särskilda ekonomiska och bolagsrättsliga verksamheter där risken för penningtvätt är som störst. De argument som framförs av kommissionen att advokatens lagstadgade tystnadsplikt skall inskränkas övertygar inte.

Sammanfattningsvis är det advokatsamfundets uppfattning att det skulle vara direkt olämpligt att genom lagstiftning ålägga advokater i uppräknade verksamheter att i hemlighet anmäla sina egna klienter vid ett antagande om att anförtrodda medel kan härröra från brottslig verksamhet. En sådan skyldighet vore ägnad att omintetgöra det förtroende en klient måste känna för den advokat han vänt sig till och skulle också medföra att för en rådgivning väsentlig information undanhölls advokaten.

I sammanhanget är det också angeläget påpeka att en advokats rådgivning många gånger innebär att klienten avråds från tilltänkta förfaranden. – En lagstiftning enligt förslaget kunde innebära att klienten drivs i händerna på oseriösa rådgivare som står utanför varje kontroll. Det är advokatsamfundets övertygelse att advokatsamfundets befintliga etiska och disciplinära regler är den bästa garantin för att advokater inte medverkar vid penningtvätt och att detta regelsystem är tillräckligt för att förhindra att advokater används som redskap för att gömma brottsligt intjänade medel.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Lars Bentelius

Bilaga 2

R-2003/1262

Stockholm den 18 februari 2004

Till Finansdepartementet

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 26 november 2003 beretts tillfälle att yttra sig över promemorian Skärpta regler mot penningtvätt, Ds 2003:52 (Fi2003/6082). Med anledning härav anför Advokatsamfundet följande.

Förslagen i promemorian syftar till att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/97/EG om ändring av rådets direktiv 91/308/EEG om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar. Advokatsamfundet konstaterar inledningsvis att Sverige är skyldigt att genomföra direktivet. De sakliga skälen för att inordna advokater under penningtvättregleringen – både såvitt avser behovet av lagstiftning som de föreslagna reglernas effektivitet – har samfundet tidigare starkt kritiserat, se bl.a. remissyttrande den 29 september 1999 över det förslag till direktiv som efter omarbetningar kom att antas (se *bilaga*).

Den då framförda kritiken kvarstår med oförminskad styrka. Samfundet ser dock med tillfredsställelse på att regeringen i sitt förslag ändå synes ha viss förståelse för de argument som framförts; en del av de möjligheter till undantag för advokater som direktivet medger har i förslaget tagits till vara. Att så sker ser samfundet som en förutsättning för att ett genomförande skall kunna ske med bibehållen respekt för grundläggande rättsstatliga värderingar. Samfundet menar dock att direktivets möjligheter i dessa delar i en kommande proposition bör utnyttjas i högre grad.

Samfundet ansluter sig i huvudsak till de förslag och bedömningar som görs i promemorian. I några avseenden har dock samfundet synpunkter på promemorians förslag.

Vittnesplikt

Samfundet ansluter sig inledningsvis till den tolkning som promemorian ger uttryck för beträffande betydelsen av förekomsten av en rapporteringsskyldighet för skyldigheten att vittna om något som omfattas av tystnadsplikt (avsnitt 8.2). Som promemorian konstaterar kan något sådant samband – dvs. att en regel om rapporteringsskyldighet angående något som omfattas av tystnadsplikt skulle innebära att en laglig skyldighet att vittna skulle vara föreskriven – näppeligen föreligga (annan mening kan spåras hos Fitger, Kommentar till rättegångsbalken, vid 36:5). Det motsatta skulle innebära t.ex. att en advokat, som till följd av vissa bestämmelser i taxeringslagstiftningen kan vara skyldig att lämna kontrolluppgift avseende klientmedelskonto, skulle ha en med denna uppgiftsskyldighet korresponderade vittnesplikt. Så kan rimligen inte vara fallet.

I promemorian föreslås dock att en uttrycklig skyldighet att vittna skall införas beträffande den som har rapporteringsskyldighet enligt lagen om åtgärder mot penningtvätt. Bestämmelsen lär knappast få betydelse för andra än advokater och deras biträden, eftersom den kategorin personer i dag är de enda av dem som kommer att omfattas av penningtvättregleringen som i vissa avseenden är undantagna vittnesplikt. De personer som omfattas av den generella bestämmelsen i 36 kap. 5 § tredje stycket rättegångsbalken om ombud, biträde eller försvarare i rättegång, som också gäller den som inte är advokat eller dennes biträde, måste rimligen – trots olikheter i terminologin – omfattas av det undantag från rapporteringsskyldighet som föreligger när en klient företräds eller försvaras i en rättegång (ett klarläggande av sambandet mellan dessa uttryck vore dock värdefullt).

Som påpekas i promemorian föreligger inte med någon självklarhet ett samband mellan rapporteringsskyldighet och vittnesplikt för omständighet som annars omfattas av frågeförbudet. Bestämmelserna om frågeförbud i 36 kap. 5 § rättegångsbalken motsvaras inte alltid av en korresponderande bestämmelse om tystnadsplikt och långt ifrån alla tystnadsplikter har ett motsvarande frågeförbud. Som framhålls måste en avvägning göras mellan enskildas intresse av integritetsskydd och domstolarnas behov av fullgott underlag för sina avgöranden. Promemorians förslag i detta avseende, att frågeförbudet bryts, motiveras med att detta beträffande penningtvätt är ”rimligt”.

Samfundet instämmer inte i den bedömningen.

Redan förslaget om rapporteringsskyldighet för advokater och deras biträden innebär ett principgenombrott avseende advokaters tystnadsplikt. Det finns visserligen också andra rapporteringsskyldigheter som omfattar advokater, men dessa avser inte misstankar – om än svaga – om brott. De motsvaras inte heller av några undantag från frågeförbudet.

Det förtroendefulla förhållandet mellan en advokat och dennes klient är grundläggande i en rättsstat. Samfundet delar inte uppfattningen att det är en rättighet som skyddas i de flesta rättsstater (promemorian s. 51). Skyddas inte den rättigheten måste man ifrågasätta om man har att göra med en rättsstat. Ingrepp i det förhållandet bör göras bara dels om det finns ett reellt behov, dels om den föreslagna lösningen kan antas vara effektiv i förhållande till det problem som skall lösas. Samfundet anser inte, som redan nämnts, att dessa

krav är uppfyllda. Direktivet måste likväl genomföras. Det är då angeläget att minimera de skador som ett genomförande kommer att medföra.

Att en advokat har en begränsad skyldighet att vittna om sådant som han anförtros eller erfar i sin yrkesutövning är något som inte på allvar ifrågasätts. Det finns genombrottsregler, som avser allvarlig brottslighet. Att just brottslighet som har att göra med penningtvätt generellt skulle vara ett så stort problem eller vara av så allvarlig karaktär att det motiverar ett avsteg från vad som annars gäller för genombrott av frågeförbudet för advokater – dvs. som huvudregel att det skall handla om brott för vilket är föreskrivet minst två års fängelse – finns det inget som helst underlag för att påstå.

Betydelsen av den föreslagna bestämmelsen om genombrott av frågeförbudet är också större än vad som framkommer i promemorian. En förändring av bestämmelser om vittnespliktens omfattning har betydelse också för andra bestämmelser om processuella tvångsmedel (beslag, husrannsakan och editionsplikt).

Samfundet avstyrker förslaget i denna del och understryker risken i att på så svagt underlag nagga grundläggande rättssäkerhetsgarantier i kanten.

Rapporteringsplikt i förhållande till förbrottet

Den svenska penningtvättregleringen omfattar en vidare kategori av förbrott än de direktiv som ligger till grund för regleringen. Eftersom direktiven är minimidirektiv finns således möjligheten att begränsa oberoende juristers rapporteringsskyldigheter i förhållande till den generella omfattningen av den svenska lagen.

I avsnitt 8.4 konstateras lakoniskt att den omständigheten att en rapporteringsskyldighet inte står i samklang med den roll som en oberoende jurist har i förhållande till sin klient inte kan anses utgöra något avgörande skäl till särbehandling i detta avseende. Tillräckligt skydd för den relationen anses enligt promemorian uppnås genom andra förslag.

Samfundet delar inte den uppfattningen.

Grundläggande är, som påpekats ovan, att rapporteringsskyldigheten är ett genombrott av en grundläggande princip. Skadeverkningarna bör således minimeras. Effektiviteten av kampen mot penningtvätt lär inte påverkas av att begränsa rapporteringsskyldigheten för advokater och deras biträden till den nivå som direktivet föreskriver. Under sådana förhållanden, och med den angivna utgångspunkten, bör rapporteringsskyldigheten begränsas till de fall som direktivet anger.

Meddelandeförbudet

Samfundet godtar den föreslagna begränsningen i 11 § lagen om åtgärder mot penningtvätt av en advokats rätt att underrätta den som rapporterats om att så skett, dvs. att så inte får ske förrän efter 24 timmar. De övriga fall som avses i bestämmelsen, dvs. att en

granskning genomförts eller att polisen genomfört en undersökning, i bägge fallen får man förmoda hos advokaten, är ursprungligen avsedda som absoluta förbud för de institut som ursprungligen omfattades av lagen, och inte lämpliga att ha som utgångspunkter för en fristberäkning, särskilt inte när de som i detta fall innebär ett förbud för en advokat att meddela sig med sin klient. Såvitt avser de fallen bör således fristen beräknas från när granskningen resp. undersökningen inletts.

Förhållandet rapporteringsplikt – penninghäleri

Det lär, med tanke på utformningen av bestämmelserna om penninghäleri, kunna uppstå situationer där rapporteringsskyldigheten enligt lagen om åtgärder mot penningtvätt omfattar sådana vårdslösa förfaranden som är brottsliga. Det vore värdefullt om den frågan belystes i det kommande lagstiftningsarbetet.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Axel Calissendorff

Anne Ramberg

Bil.

R 5635/1999

Bilaga

1999-09-29

Till Statsrådet och chefen för Finansdepartementet

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 6 september 1999 beretts tillfälle att avge yttrande över Europeiska kommissionens förslag till ändring av rådets direktiv 91/308/EEG om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar. Med anledning härav anför advokatsamfundet följande.

Sammanfattning

Advokatsamfundet avstyrker kommissionens förslag att utvidga antalet yrkesgrupper i direktivet till att även omfatta advokater.

Kommissionens förslag

Kommissionens förslag omfattar i huvudsak två frågor: dels att definitionen av brottslig verksamhet ändras så att den inte endast omfattar narkotikahandel utan även all annan organiserad brottslighet och olaglig verksamhet som påverkar Europeiska gemenskapens finansiella intressen och dels att antalet verksamheter och yrkesgrupper, däribland advokater, som omfattas av skyldigheterna i direktivet utökas. Den svenska lagen om åtgärder mot penningtvätt gäller redan alla transaktioner avseende medel som kan förmodas härröra från brottslig förvärv av allvarigare slag och är inte begränsad till att avse medel som härrör från narkotikabrott varför advokatsamfundet inte avser att behandla denna fråga. I frågan om utökning av den personkrets som enligt kommissionen skall omfattas av direktivet är det advokatsamfundets uppfattning att övriga uppräknade yrkeskategorier är bättre lämpade att bedöma behovet av att deras yrkesgrupp skall omfattas av direktivet. Advokatsamfundet inskränker därför sitt yttrande till avse endast frågan om advokater skall omfattas av direktivet.

Utvidgning av antalet yrkesgrupper till att omfatta advokater

Advokatsamfundet har dels i ett remissvar av den 26 februari 1993, dels vid en hearing 1996 i ämnet anfört att man ställer sig negativ till att omfattas av lag om åtgärder mot penningtvätt. Advokater har genom lagstadgad tystnadsplikt en särskild förtroendeställning. Såväl en klients identitet som anförtrodda belopp omfattas av advokatens tystnadsplikt. Det har härvid också betydelse att en advokat enligt fastlagd god advokatsed inte får mottaga penningmedel annat än i samband med ett pågående uppdrag.

I förslaget kan utläsas att kommissionen accepterar och respekterar advokatens särställning i samhället. Kommissionen anser att advokater med hänsyn härtill skall vara undantagna från alla krav på identifiering eller rapportering i samband med att de företräder eller försvarar sina klienter i rättssaker. Kommissionen är dock av den uppfattningen att advokater bör omfattas av bestämmelserna i direktivet när de hjälper eller företräder en klient vid ett antal uppräknade finansiella transaktioner. Advokatsamfundet anser, vilket också framfördes vid ovan angivna hearing, att det är viktigt att en advokat är fri och obunden. Hans lojalitet skall vara riktad endast mot klienten. Dessa principer är bärande för såväl advokatkåren som för hela vårt rättssamhälle. Mot denna bakgrund måste det enligt advokatsamfundet krävas mycket starka skäl för att införa en utökning av personkretsen till att även omfatta advokater. Av kommissionens förslag framgår emellertid inte annat än i mycket svepande ordalag att advokater skall omfattas av direktivet i samband med vissa särskilda ekonomiska och bolagsrättsliga verksamheter där risken för penningtvätt är som störst. De argument som framförs av kommissionen att advokatens lagstadgade tystnadsplikt skall inskränkas övertygar inte.

Sammanfattningsvis är det advokatsamfundets uppfattning att det skulle vara direkt olämpligt att genom lagstiftning ålägga advokater i uppräknade verksamheter att i hemlighet anmäla sina egna klienter vid ett antagande om att anförtrodda medel kan härröra från brottslig verksamhet. En sådan skyldighet vore ägnad att omintetgöra det förtroende en klient måste känna för den advokat han vänt sig till och skulle också medföra att för en rådgivning väsentlig information undanhölls advokaten.

I sammanhanget är det också angeläget påpeka att en advokats rådgivning många gånger innebär att klienten avråds från tilltänkta förfaranden. – En lagstiftning enligt förslaget kunde innebära att klienten drivs i händerna på oseriösa rådgivare som står utanför varje kontroll. Det är advokatsamfundets övertygelse att advokatsamfundets befintliga etiska och disciplinära regler är den bästa garantin för att advokater inte medverkar vid penningtvätt och att detta regelsystem är tillräckligt för att förhindra att advokater används som redskap för att gömma brottsligt intjänade medel.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Lars Bentelius